

OROBANCHE ALSATICA AGG. V KOŠICIACH (VOLOVSKÉ VRCHY, VÝCHODNÉ SLOVENSKO)

Patrik Mráz

Rod *Orobanche* Vent. (záraza) predstavuje vývojovo zaujímavú skupinu výlučne parazitických rastlín. Vzhľadom na nie príliš ľahkú determináciu či už v živom alebo herbárovom stave a vzhľadom na možné pomýlenie hostiteľskej rastliny, bývajú zástupcovia rodu botanikmi často prehliadaní a nezbieraní. Z Košíc a blízkeho okolia sú zatiaľ známe len 4 herbárovo doložené a revidované druhy záraz (cf. Zázvorka, 1998). *Orobanche picridis* F. W. Schultz (hostiteľská rastlina *Picris hieracioides* L.), patriaca k najvzácnejším druhom rodu na území Slovenska, bola zbieraná v pôvodnej časti areálu Botanickej záhrady UPJŠ v Košiciach. Ďalšie tri druhy možno považovať z celoslovenského hľadiska za roztrúsené až hojné: *Orobanche alba* Stephan ex Willd. (hostiteľmi sú druhy rodu *Thymus* L.; zbieraná na Hradovej), *O. caryophyllacea* Sm. (hostiteľ rod *Galium* L.; zbieraná na Bankove) a *Orobanche lutea* Baumg. (hostiteľ *Medicago falcata* L.; doložená z Hradovej).

Nový druh zárazy pre Košice som našiel koncom mája 2002 v severozápadnej časti mesta, na konci záhradkárskej osady na Červenom brehu (koniec asfaltovej cesty), pri chodníku vedúcom z Kalvárie na lyžiarsky vlek a Bankov, na juhovýchodných výbežkoch Volovských vrchov (nadmorská výška lokality: 325 m; geografická poloha: 48°44'12.2" N, 21°13'56.0" E; kód stredoeurópskeho sieťového mapovania: 7293/c). Viacero jedincov vyrastalo v blízkosti druhu *Libanotis pyrenaica* (L.) Bourg., z čoho som usúdil, že by sa mohlo jednať o vzácnu zárazu alsaskú *Orobanche alsatica* Kirschl. Morfológický opis uvedený vo Flóre Slovenska (Zázvorka, 1998) a v Českej kvétene (Zázvorka, 2000) sa zhodoval s nájdenými živými rastlinami. Správnosť determinácie neskôr potvrdil aj monograf rodu Jiří Zázvorka (Průhonice, Česká republika) na základe revízie herbárového materiálu (t. č. uložený v Herbári P. Mráza) a fotografií (t. č. uložené u p. Zázvorku). Nakoľko *Orobanche alsatica* predstavuje na území Západných Karpát a Moravy pomerne morfológicky premenlivý druh, je lepšie uvádzať ho pod kolektívnym menom *O. alsatica* agg. (cf. Zázvorka, 1998; Zázvorka, in litt.). Rastliny z Červeného brehu patria k morfortypu, ktorý sa podľa Zázvorku (Zázvorka in litt.) vyskytuje napr. aj v Slovenskom Krase (Jablonov nad Turňou, Zázvorka 1998). *O. alsatica* agg. rastie na Červenom brehu na poloruderálnych stanovištiach (spoločenstvo by bolo možné zaradiť do triedy *Artemisietea vulgaris* Lohmayer et al. in R. Tx. ex von Rochow 1951; cf. Jarolímek et al., 1997), trávnikoch popri plotoch záhrad, alebo aj v nich, spolu s hojnou hostiteľskou rastlinou (cenologickú charakteristiku populácie *Orobanche alsatica* agg. iného typu biotopu

Adresa: Patrik Mráz, Katedra botaniky, ÚBEV, UPJŠ – Prírodovedecká fakulta, Mánosova 23, 04154-Košice; Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, 842 23 Bratislava

z Veľkej Fatry publikovali Bernátová et al. 1996). Neskôr som našiel *O. alsatica* agg. aj v zarastajúcich xerothermných trávnikoch smerom od konca záhradkárskej osady ku lyžiarskemu vleku. Nezriedkavo rastie aj v hornej časti Botanickej záhrady UPJŠ (tzv. prirodzená časť), na nekosených lúkach zarastajúcich hojne hostiteľskou rastlinou – *Libanotis pyrenaica*. Zaujímavým poznatkom je charakter podložia týchto lokalít. Väčšinou sa jedná o prvohorné fylitické bridlice (presnejšie “pieskovce, bridlice, fylitické bridlice, sericitické a sericiticko chloritické bridlice s polohami grafitických fylitov”; cf. Bajaník et al., 1984). Na území Slovenska je druh charakterizovaný ako “bazifilný, rastúci na vápencoch, andezitoch, sprašiach a dolomitoch” (Zázvorka, 1998). Výskyt na Červenom brehu je pravdepodobne ovplyvnený blízkosťou menšieho telesa magnezitu (v súčasnosti vyťažená baňa pod Bankovom), ktorý zrejme pufruje kyslosť prvohorných bridlíc, poprípade vystupuje v menších žilách (šošovkách) medzi týmito bridlicami. V každom prípade na Červenom brehu sa nevyskytujú žiadne výhradne bazifilné druhy (cf. Šmíd, 1976, 1982).

Výskyt *Orobanchae alsatica* agg. na Červenom brehu v Košiciach predstavuje dosiaľ najvýchodnejšiu lokalitu tohto komplexu na území Západných Karpát (cf. Zázvorka, 1998), hoci ďalšie lokality možno predpokladať aj v iných, najmä teplých vápencových územiach. Z regiónu východného Slovenska je *Orobanchae alsatica* agg. zatiaľ známa len z Belianskych Tatier, Spišskej kotliny (Lendak) a zo Slovenského krasu (Zázvorka, 1998). Pre svoju vzácnosť a ohrozenosť je zaradená aj do Červeného zoznamu papraďorastov a semenných rastlín Slovenska v kategórii VU – druh zraniteľný (Feráková et al., 2002).

Pod'akovanie:

Za revíziu herbárového dokladu ďakuje autor príspevku p. Jiřímu Zázvorkovi (Botanický ústav AVČR, Průhonice, Česká republika).

Literatúra:

- Bajaník Š., Ivanička J., Mello J., Reichewalder P., Pristaš J., Snapko L., Vozár J., Vozárová A., 1984: Regionálne geologické mapy Slovenska. Geologická mapa Slovenského rudohoria, východná časť. – GÚDŠ, Bratislava.
- Bernátová D., Kliment J., Uhlířová J., 1996: *Orobanchae alsatica* in the Veľká Fatra Mts. *Biologia Bratislava*, 51: 381–382.
- Feráková V., Maglocký Š., Marhold K., 2002 (“2001”): Červený zoznam papraďorastov a semenných rastlín Slovenska (december 2001). pp. 44–77. In: Baláž D., Marhold K., Urban P., Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. *Ochr. Prír.* 20 (Suppl.).
- Jarolímek I., Zaliberová M., Mucina L., Mochnacký S., 1997: *Rastlinné spoločenstvá Slovenska 2. Synantropná vegetácia*. Veda, Bratislava.
- Šmíd I., 1976: Vegetačné pomery východnej časti Slovenského rudohoria I. *Zborn. Východoslov. Múz. v Košiciach, Prír. Vedy*, 16 (1975): 87–123.
- Šmíd I., 1982: Vegetačné pomery východnej časti Slovenského rudohoria (Voloveckých vrchov) – II. *Zborn. Východoslov. Múz. v Košiciach, Prír. Vedy*, 22 (1981): 71–116.
- Zázvorka J., 1998 (“1997”): *Orobanchaceae* Vent. pp. 460–529. In: Goliašová K. (ed.), *Flóra Slovenska V/2*, Veda, Bratislava.
- Zázvorka J., 2000: 143. *Orobanchaceae* Vent. – zárazovité. pp. 477–513. In: Slavík B. (ed.), *Květena České republiky 6.*, Academia, Praha.

**OROBANCHE ALSATICA AGG. IN THE TOWN OF KOŠICE
(VOLOVSKÉ VRCHY MTS, EASTERN SLOVAKIA)**

Summary

Orobanche alsatica agg. was found on several microlocalities on the north western border of the town of Košice (the place called as Červený breh). The locality in Košice represents the most eastern site of this aggregate species in the Western Carpathians.